

1 NAD WODĄ

Jezioro Siemianowskie, nazywane zalewem Siemianówka, jest ostoją rzadkich gatunków ptaków. Aby umożliwić ich oglądanie, ustawiono wzdłuż brzegu wieże widokowe. Obserwacje najlepiej prowadzić z wieży u ujścia Narwi, w **Pasiaku**, **Maruszcze** i **Kruhliku**. Nad zalewem nie brakuje też świetnie wyposażonych plaż, np. w Bondarach, gdzie zbudowano niesamowity pomost, czy w Starym Dworze, gdzie można wypożyczyć sprzęt wodny, a także powspinać się na specjalnej ścianie.

2 KAJAKOWA WYPRAWA

Poznaj Puszcę z perspektywy rzeki wijącej się wśród kniei. Wypożycz kajak ze **stancji w wsi Narewka** albo z jednej z **wypożyczalni w Białowieży** i wraz z rodziną popłynij w górę lub w dół rzeki Narewki. Wsłuchaj się w odgłosy natury i wypatruj ptaków wodnych (np. zimorodka). Jeśli wcześniej przygotujesz się do obserwowania puszczańskich przyrody, to być może rozpoznasz ptaki po wydawanych przez nie odgłosach.

3 TAJEMNICZY OGRÓD

Przy siedzibie **Nadleśnictwa Browsk** założono **herbarium** – ogród z ziołami. Przyjrzyj się rosnącym tam roślinom, dotknij ich liści i powąchaj. Może znajdziesz miętę albo tymianek? Na pewno nie przepapiesz ani wielkiej rzeźby Lasowida o czterech twarzach symbolizujących pory roku, zwróconych na cztery strony świata, ani zegara słonecznego z głazami zamiast godzin. Z ogrodu rusz dalej na ścieżkę „**Szlakiem ordnika krzykliwego**”. Poprowadzą Cię rysunki Tomka Samojujki, autora komiksów o żubrze Pompiku.

4 CIUCHCIĄ W DROGĘ

A może udać się na wycieczkę kolejką leśną? W czasie godzinnej przejażdżki **kolejką z Hajnówki do Topiła** zobaczysz las i ciekawe pomniki przyrody, a także pokonasz malowniczy mostek nad doliną rzeki Leśnej. **Nad zalewem Topiło** można zrobić przerwę na piknik i pobawić się na placu zabaw. Tylko nie przegap dzwonka ciuchci oznajmającego powrót! Podróż tam i z powrotem z godzinnym postojem trwa trzy godziny. Uwaga, to atrakcja jedynie dla rannych płaszków. Aby kupić bilet, należy przyjechać o ósmej rano, gdy zaczyna się sprzedaż biletów, ponieważ ich liczba jest ograniczona.

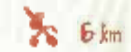
5 ŻYCIE NA ŁĄKACH

Zapomnij o całym świecie i biegnij przez łąkę. Uwielbiają ją żubry, bo na niej rośnie ich główne pożywienie – rośliny zielne. Rozejrzyj się za żubrzymi śladami: tropami, kępkami sierści pozostawionymi na krzewach i drzewach, a także za ich odchodami. Na łąki zaglądają też inne zwierzęta, np. borsuki, kuny, jelenie i sarny, a także wilki. Prawdziwi szczęściarze mogą trafić na sejmiki bocianów, które odbywają się późnym latem. Łąki dzikie lub uprawiane przez rolników znajdziesz w pobliżu każdej miejscowości w Puszczy. Polecamy zwłaszcza **Górniańskie Łąki** niedaleko Hajnówki przy drodze na Kleszczele, do których można dotrzeć rowerem ścieżką Green Velo.

6 KOLOROWE CERKWIE

Na Podlasiu znajduje się wiele pięknie zdobionych cerkwi, czyli świątyń prawosławnych. **Cerkiew pw. św. Mikołaja** w Białowieży kryje w sobie prawdziwy skarb – ikonostas wykonany z chińskiej porcelany (ikonostas to ozdoba ściana pokryta ikonami, oddzielająca w cerkwi część ołtarzową od nawy przeznaczonej dla wiernych). W pobliżu Hajnówki warto odwiedzić **uroczyisko Krynoczka** i znajdującą się tam drewnianą **cerkiew pw. Braci Machabeuszów**. Obok świątyni rozwieszono sznurki, na których suszą się liczne chusteczki. Dowiedz się, co oznacza ten niezwykle widok.

7 ODWIEDŹ ŻUBRA

Żubry są płochliwe i trudno je zobaczyć w ich naturalnym środowisku. Im więcej czasu spędzisz w lesie, tym większe masz szanse na ich spotkanie. Oczywiście potrzebna jest też odrobina szczęścia. Na pewno obejrzyś żubry i inne zwierzęta w **Rezerwacie Pokazowym Żubrów**, a w Pawilonie Edukacyjnym uzyskasz wiele informacji o tych wielkich ssakach. Polecamy też spacer czterokilometrową ścieżką „**Żebra Żubra**”, wytyczoną niedaleko rezerwatu w Nadleśnictwie Białowieża, dostosowaną do potrzeb osób poruszających się na wózkach.

8 SZLAKIEM DREWNIANYCH BUDOWLI

Zwiedzając wsie i miasteczka w Puszczy i jej okolicach, zauważysz wiele pięknych drewnianych domów, charakterystycznych dla tego regionu. Ich znaki rozpoznawcze to kontrastowe, wesole kolory, ozdobne okiennice i ażurowe dekoracje wycięte w drewnie, nazywane wyrezkami. W **Skansenie Architektury Drewnianej Ludności Ruskiej Podlasia** w Białowieży można zobaczyć m.in. młyn, cerkiew, domy i banię (odmianę sauny). Zwiedzając te obiekty, dowiesz się, jak dawniej żyli mieszkańcy Puszczy Białowieskiej.

9 BIAŁOWIESKIE REZERWATY

W Puszczy Białowieskiej jest wiele rezerwatów i uroczysk. Każde z tych miejsc skrywa jakąś tajemnicę lub jest owiane legendą. Polecamy spacer ścieżką wytyczoną wśród malowniczych torfowisk rezerwatu „**Wysokie Bagno**”. Szlakiem „**Wokół uroczyska Głuszcze**” wyruszysz na poszukiwanie ukrytej w lesie lokomotywy. Warto też odwiedzić rezerwat „**Wilczy Szlak**”, z rozłożystym, liczącym czterysta lat dębem, oraz klimatyczne uroczyisko **Kosy Most** (ostoję żubrów), gdzie ustawiono czteropiętrową wieżę obserwacyjną.

10 TĘTNO PUSZCZY

W Białowskim Parku Narodowym (BPN) wydzielono **Obręb Ochronny Rezerwat**, który objęto szczególną opieką. Jest to obszar porośnięty starym lasem przypominającym pradawną puszcę. Można tam wejść tylko z licencjonowanym przewodnikiem, po wcześniejszym umówieniu się, np. w jednym z biur turystycznych (kontakty są na stronie www.bpn.com.pl). Samodzielnie zwiedzisz natomiast północną część BPN. Podczas wycieczki do Puszczy wypatruj jej niezwykłości, np. ogromnych, starych dębów, grzybów o fikuśnych kształtach oraz pozostałości po barciach, czyli ulach mieszczących się w wydrążonych pniach drzew, a także kłód zawieszonych wysoko na drzewach, w których mieszkają pszczoły.

11 DREZYNĄ PRZEZ PUSZCZĘ

Przez las możesz podróżować na różne sposoby, np. zamiast męczyć nogi pracując rękami, napędzając drezynę. Wycieczki ruszają ze **stacji Białowieża Towarowa**. Jest tam miniskansen kolejowy. Obejrzyj go, zanim wyruszysz w podróż. Jeśli jedziesz z dużą grupą i na zmianę będziecie napędzać drezynę, to warto wybrać się w dłuższą trasę. Na rozgrzewkę polecamy jednak przyjemną i krótką, półgodzinną wycieczkę do **stacji Białowieża Pałac**. Na miejscu znajdziesz plac zabaw, hotel dla owadów i uroczy ogród przy klimatycznym peronie. Przy najbliższej okazji warto wrócić tu na dłużej.

12 ROWEREM PRZEZ KNIEŻE

Przez Puszcę poprowadzono wiele szlaków rowerowych, m.in. słynny **Green Velo**, który łączy pięć wschodnich województw. Na dwóch kółkach można też pokonać inne trasy, w tym biegnące przez Białowiecki Park Narodowy, a także trasy nordic walking, np. zielony szlak wiodący Drogą Browską w okolicach Białowieży. Jadąc nim, odnajdziesz schowaną w lesie małą leśniczówkę **Dieciżinkę**. Mieszkała tam słynna biolożka Simona Kossak, która pięknie opisywała przyrodę i umiała rozmawiać z lasem i zwierzętami. Jak myślisz, o czym jej opowiadały? Odpowiedź znajdziesz w jej książkach.

13 MIEJSCE MOCY

Spacerując leśną ścieżką, dotrzesz do fragmentu lasu znanego wśród okolicznych mieszkańców jako **Miejsce Mocy**. Znajduje się tam wieża widokowa, z której można obejrzeć z bliska korony drzew o rozwidlonych pniach. Poszukaj drzewa o czterech pniach oraz glazu z rytymi znakami. To miejsce słynie z tajemniczej energii i magicznej atmosfery. Poczuj moc i wymyśl sobie jakieś zaklęcie do wykonania w niedługim czasie oraz magiczne słowo-zaklęcie, które będzie Ci o tym przypominało. Do tego miejsca można dotrzeć pieszo lub rowerem, a w jego pobliżu – samochodem lub drezyną.

14 DZIEŃ W PARKU

W **Parku Pałacowym** w Białowieży, który jest wydzielonym obszarem BPN, warto spędzić cały dzień. Wdrap się na wieżę widokową znajdującą się w budynku **Muzeum Przyrodniczo-Leśnego**, a na wystawie poszukaj kryjówki borsuka i dowiedz się, jakie ptaki śpiewają w Puszczy. W cenie biletu jest do dyspozycji audioprzewodnik, a za niewielką dopłatą można wybrać zwiedzanie z pracownikiem muzeum. Potem warto odpocząć nad dwoma stawami i urządzić sobie piknik, pobawić się na placu zabaw albo w chowanego, bo tam, gdzie rosną wielkie, stare drzewa, są świetne miejsca na kryjówki!

15 LEŚNY TEATR

W zabytkowej leśniczówce przy granicy polsko-białoruskiej Nadleśnictwo Białowieża utworzyło **Ośrodek Edukacji Leśnej „Jagiellońskie”**. Można tam porozmawiać z leśnikami o przyrodzie puszczańskiej czy obejrzeć narzędzia używane do pracy przez dawnych mieszkańców Puszczy i tutejszych leśników. Przy ośrodku, w nieczynnej żwirowni, zbudowano amfiteatr. Może akurat traficie na koncert lub inne ciekawe wydarzenie? Sprawdź to na stronie Nadleśnictwa Białowieża lub wspólnie z rodziną zaimprovizujcie własny występ.

LEGENDA: plac zabaw uwaga na godziny otwarcia km odległość tędy przejedziesz wózkami czas

Szczegółowych lokalizacji szukaj, wpisując w Google Maps hasło: **NIEMAPA PUSZCZA BIAŁOWIESKA**

LOKALNE PRYSMAKI

Zapytaj mieszkańców Puszczy i okolic o przepisy na potrawy przedstawione na rysunkach. Po lokalne produkty, które wytwarzają i sprzedają rolnicy, rękodzielnicy czy rzemieślnicy, wybierz się na targ przy ulicy 3 Maja w Hajnówce. Najlepiej w środę!

LEŚNA MISJA SPECJALNA

Jesteś w lesie i się nudzisz? Niemożliwe! Podejmij wyzwanie i wykorzystaj dłuższe wycieczki po Puszczy, aby wykonać wszystkie wymienione zadania. Zaznacz, co udało Ci się zrobić.

- ZBUDUJ TOTEM ZE ZNALEZIONYCH W LESIE MATERIAŁÓW
- WEŹ MANDALĘ Z PATYKÓW, OPADŁYCH LIŚCI, KAMIENI I SZYSZEK ZNALEZIONYCH W LESIE
- ZATRZYMAJ SIĘ NA MOSTKU I ZAGRAJ W MISIE - PATYSIE Z „KUBUSIA PUCHATKA”
- ZNAJDŹ ŚLADY ZWIERZĄT (NP. TROPY, PIÓRKA, KĘPKI SIERŚCI)
- PODZ NAZWY TRZECH GATUNKÓW ZWIERZĄT SPOTKANYCH W LESIE
- CO MY SIĘ ZNAMY?
- POSZUKAJ KSIĄŻĘTU, KTÓRY PRZYPOMINA LEŚNEGO DUSZKA
- ZAGRAJ W „KTO PIERWSZY WYPATRY DĄB / PAŁĘCZYNĘ / DZIUPLE”
- WYDCHAJ GŁĘBOKO LEŚNE POWIETRZE I WYBIERZ NAJPIĘKNIEJSZY ZAPACH Z WYPRAWY
- POROZMAWIAJ O POSZCZY Z OSOBĄ SPOTKANĄ NA SZLAKU
- WEŹ HISTORIĘ Z WYPRAWY DO PUSZCZY I ODPOWIEDZ JĄ ZNAJOMYM PO POWROTCIE DO DOMU.
- DOPISZ SWÓJ POMYSŁ NA LEŚNĄ ZABAWĘ

POZNAJ ŻUBRA

To największy dziko żyjący ssak w Europie. Wzrost samca wynosi około 180 cm, a długość jego tułowia dochodzi do 300 cm, nie licząc ogona. Samiec waży prawie 800 kg, a samica około 550 kg. Dorosły żubr każdego dnia zjada około 50 kg roślin zielnych, liści i gałązek, a także kory drzew oraz krzewów. Wydaje dźwięki nazywane chruczeniem. Zwykle porusza się wolno i dostojnie, jest jednak bardzo sprawny i wytrzymały. Potrafi biegać z prędkością 60 km na godzinę, a także przeskakiwać przeszkody o wysokości nawet 2,5 m. Gdy go zobaczysz w czasie wycieczki do Puszczy, zachowuj się spokojnie i nie podchodź do niego. Jeśli nie spotkasz go na wolności, zajrzyj do Rezerwatu Pokazowego Żubrów albo na stronę www.lasy.gov.pl/żubr, gdzie dzięki kamerom zainstalowanym na śródlęśnej polanie w Nadleśnictwie Browsk można na żywo oglądać żubry. Najłatwiej wypatrzeć je zimą, a przy okazji jest duża szansa na obserwowanie innych leśnych zwierząt.

PUSZCZA BIAŁOWIEŻSKA Z NIEMAPĄ

Zapraszamy na rodzinną wyprawę. To nie będzie zwykła wycieczka, lecz prawdziwa podróż w czasie. Jak to możliwe? Wystarczy przekroczyć bramę Obrębu Ochronnego Rezerwat w Białowieżskim Parku Narodowym (BPN). Niezwykły magiczny portal prowadzi ona do starego lasu, który od wieków rośnie w tym miejscu. Jego najcenniejsze fragmenty objęto szczególną opieką. Można tam wejść tylko z licencjonowanym przewodnikiem.

Większą część Puszczy, poza BPN, można zwiedzać samemu. Tam również występują fragmenty lasu cenne pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. Objęto je ochroną rezerwatową i opiekują się nimi leśnicy. Dęby, świerki, lipy, sosny, graby i jesiony, które rosną w Puszczy, osiągają często niespotykane rozmiary – czasem potrzeba aż czterech osób, aby łapiąc się za ręce, objęły pień. Wśród niezliczonych gatunków roślin, grzybów, owadów, ptaków i innych dzikich zwierząt króluje żubr – władca tej puszczy.

Są wreszcie ludzie. Losy królów i budników, rolników i leśników, Polaków, Białorusinów, Tatarów, Żydów, Litwinów i innych nacji przeplatają się ze sobą. Religia katolicka i prawosławna współistnieją tu od wieków. Różnorodność daje o sobie znać w architekturze, kulturze, kuchni i języku. Ta wielokulturowość w połączeniu z bogactwem natury warta jest poznania.

NIEMAPA to seria nietypowych przewodników dla rodzin, które chcą wspólnie odkrywać otaczający je świat. Po wielu wydawnictwach o miastach Polski przyszedł czas na leśną przygodę. Za pomocą zabawnych ilustracji i gotowych propozycji wycieczek przedstawiamy ciekawe miejsca, przyrodę i kulturę. Serię tworzą Mamy Projekt, a ilustracje wykonała Patrycja Bliuj-Stodulska. Wszystkie NIEMAPY można pobrać z www.niemapa.pl.